

Chapter: Ps 4:

Q.1 थोडक्यात उत्तरे लिहा. (PS)

8

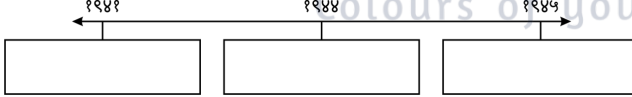
1 संयुक्त राष्ट्र संघटना स्थापनेची कारणे लिहा.

Ans i. दुसऱ्या महायुद्धमुळे मोठ्या प्रमाणात जीवित व वित्तहानी आली. यामुळे जागतिक शांतता प्रस्थापित करण्यासाठी एक यंत्रणा निर्माण केली पाहिजे या जाणीवेतून दुसऱ्या महायुद्धानंतर संयुक्त राष्ट्र या आंतरराष्ट्रीय संघटनेची स्थापना करण्यात आली.
ii. पहिल्या महायुद्धानंतर स्थापना झालेल्या राष्ट्रसंघाला फारसे यश मिळाले नाही पण दुसऱ्या महायुद्धामध्ये अणुबॉम्बचा वापर झाल्यानंतर अशा प्रकारची विनाशकारी युद्धे थांबली पाहिजेत, आणि ही सर्वच राष्ट्रांची सामूहिक जबाबदारी आहे. अशी जाणीव सर्व राष्ट्रांमध्ये निर्माण करण्यासाठी संयुक्त राष्ट्र संघटनेची स्थापना करण्यात आली.

2 संयुक्त राष्ट्रांची शांतिसेना कोणती भूमिका बजावते?

Ans i. संयुक्त राष्ट्रांची प्रदेशांमध्ये कायमस्वरूपी शांतता निर्माण व्हावी म्हणून पोषक परिस्थिती निर्माण करण्याचे काम या उपक्रमाद्वारे केले जाते.
ii. संयुक्त राष्ट्रे शांतता रक्षक संघर्षग्रस्त प्रदेशांना शांतेकडे वाटचाल करण्यासाठी मदत करतात.
iii. संघर्षग्रस्त प्रदेशांत सुरक्षा बरोबरच राजकीय आणि शांतता बांधणीसाठी सहाय्य केले जाते.
iv. आंतरराष्ट्रीय शांतता व सुरक्षिततेचे सर्पुर्ण जगात जतन आणि संवर्धन करण्यासाठी संयुक्त राष्ट्रे जी अनेकविध कामे करते त्यापैकी शांतता रक्षण हे काम एक आहे. यास पूरक अन्य कृतींमध्ये पुढील वर्षाचा समावेश होतो :-
१) संघर्ष प्रतिबंध आणि मध्यस्थी.
२) शांतता प्रत्यक्ष प्रस्थापित करणे.
३) शांतता रक्षण उपयोजनांची अंमलबजावणी करणे.
४) शांतता बांधणी इत्यादी भूमिका शांतिसेना बजावते.

3 संयुक्त राष्ट्रांच्या स्थापनेचा कालक्रम पुढील कालरेषेवर दाखवा.

Ans i. १९४१ :- विन्स्टन चर्चिल व फ्रँकलीन डी. रूझवेल्ट यांच्याबरोबर अटलांटिक करार झाला.
ii. १९४४ आंतरराष्ट्रीय संघटना स्थापन करण्याचा कराराचा मसुदा तयार झाला.
iii. १९४५ संयुक्त राष्ट्रे संघटनेची स्थापना झाली.

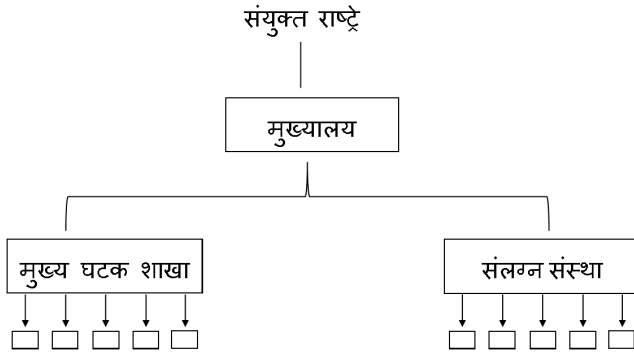
4 संयुक्त राष्ट्रांचे उद्दीष्ट लिहा.

Ans संयुक्त राष्ट्रे ही जगातील सर्वात मोठी आंतरराष्ट्रीय संघटना आहे. सुरुवातीस केवळ ५० देश या संघटनेचे सदस्य होते. आज ही संख्या १९३ वर गेली आहे. ही सर्व सदस्य राष्ट्रे संयुक्त राष्ट्रांच्या व्यासपीठावर एकत्र येतात. संयुक्त राष्ट्रांची काही निश्चित उद्दिष्टे जागतिक शांतता निर्माण करण्यासाठी अत्यंत अत्यावश्यक असतात
i. राष्ट्रांमध्ये मैत्रीपूर्ण संबंध प्रस्थापित करणे.
ii. आंतरराष्ट्रीय प्रश्न शांतेच्या मार्गाने सोडवून आंतरराष्ट्रीय सुरक्षा वृद्धी करणे.
iii. मानवी हक्कांचे व स्वातंत्र्याचे जतन व संवर्धन करणे याचबरोबर आंतरराष्ट्रीय स्तरावर आर्थिक सहकार्य वाढीविणे हाही संयुक्त राष्ट्रांचा हेतू आहे. सार्वभौम राष्ट्रांच्या राजनितिक विशेषाधिकारांचा आदर करणे, दुसऱ्या देशावर न आक्रमण करणे, आंतरराष्ट्रीय कायद्याचे व करारांचे पालन करणे हे सर्व सभासद राष्ट्रांचे कर्तव्य आहे.

Q.2 Extra Question (Not to use)

0

1 संयुक्त राष्ट्रांच्या संदर्भातील पुढील वृक्षतक्ता पूर्ण करा.

Ans i. मुख्य घटक शाखा

- अ. आमसभा
- ब. आंतरराष्ट्रीय न्यायालय
- क. आर्थिक व सामाजीक परिषद
- ड. सुरक्षा परिषद

ii. संलग्न संस्था

- अ. आंतरराष्ट्रीय कामगार संघटना
- ब. संयुक्त राष्ट्रांचा बालक निधि
- क. आंतरराष्ट्रीय नाणे निधि
- ड. जागतिक आरोग्य संघटना
- इ. जागतिक बँक

Q.3 दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य पर्याय निवडून विधाने पुन्हा लिहा.(PS)

3

- 1 संयुक्त राष्ट्र संघटनेच्या आज सभासद असणाऱ्या सभासदांची संख्या -
अ. १९० ब. १९३ क. १९८ ड. १९९

Ans संयुक्त राष्ट्र संघटनेच्या आज सभासद असणाऱ्या सभासदांची संख्या - १९३

- 2 पुढीलपैकी कोणते राष्ट्र संयुक्त राष्ट्रांच्या सुरक्षा परिषदेचे कायम स्वरूपी सभासद नाही ?
अ. अमेरिका ब. रशिया क. जर्मनी ड. चीन

Ans पुढीलपैकी कोणते राष्ट्र संयुक्त राष्ट्रांच्या सुरक्षा परिषदेचे कायम स्वरूपी सभासद नाही - जर्मनी.

- 3 भारतात बाल-कुपोषण समस्येवर उपाययोजना करण्यासाठी विविध कार्यशाळा – आयोजित करणारी आंतरराष्ट्रीय संस्था -
अ. युनिसेफ ब. युनिस्को क. विश्वस्त मंडळ ड. रेडक्रॉस

Ans भारतात बाल-कुपोषण समस्येवर उपाययोजना करण्यासाठी विविध कार्यशाळा – आयोजित करणारी आंतरराष्ट्रीय संस्था - युनिसेफ

Q.4 पुढील विधाने चूक कि बरोबर ते सकारण लिहा (PS)

4

- 1 संयुक्त राष्ट्रांच्या कार्यात भारताने महत्त्वाची भूमिका बजावली आहे.

Ans बरोबर -

- i. कारण निर्वसाहतीकरण, निः शस्त्रीकरण वंशभेद अशा प्रश्नांवर भारताचा सहभाग होता.
- ii. संयुक्त राष्ट्रांमध्ये वर्णद्विशाचा प्रश्न प्रथम भारतानेच उपस्थित केला होता.
- iii. अविकसित व विकसनशील राष्ट्रांच्या समस्यांवरील चर्चेत भारताने नेहमी पुढाकार घेतला आहे.
- iv. संयुक्त राष्ट्रांच्या शांतिसेनेमध्ये सहभागी होण्यासाठी भारताने नेहमीच आपले सैन्य पाठवले आहे. इतकेच नाही तर भारताने फक्त स्त्री सैनिकांची शांतिसेना देखील पाठवली आहे. यावरून संयुक्त राष्ट्रांच्या कार्यात भारताने महत्त्वाची भूमिका बजावली हे लक्षात येते.

- 2 चीनने सुरक्षा परिषदेत नकाराधिकारचा वापर करूनही ठराव संमत होऊ शकतो.

Ans चूक -

कारण चीन हे सुरक्षा परिषद (समितीचे) कायम सदस्यांपैकी कोणत्याही एका सदस्याने जर नकाराधिकारचा वापर संमत होऊ शकत नाही. म्हणजेच चीनने सुरक्षा परिषदेत नकाराधिकारचा वापर केला तर ठराव संमत होणार नाही. म्हणजेच चीनने सुरक्षा परिषदेत नकाराधिकारचा वापर केला तर ठराव संमत होणार नाही.

- 3 संयुक्त राष्ट्रांमधील सर्व सदस्य राष्ट्रांचा दर्जा समान नसतो.

Ans चूक -

कारण देश श्रीमंत असो व गरीब असो, सर्व सदस्य राष्ट्रांचा स्थान व दर्जा समान असतो.

- 4 आमसभा जागतिक प्रश्नांवर चर्चा करणायचे व्यासपीठ आहे.

Ans बरोबर -

कारण आमसभेत सदस्य राष्ट्रांचे प्रतीनिधी एकत्र घेऊन चर्चा करतात व महत्वाच्या जागतिक प्रश्नांवर धोरण ठरवतात म्हणून आमसभा जागतिक प्रश्नांवर चर्चा करण्याचे व्यासपीठ आहे.

Q.5

संकल्पना / टिपा लिहा. (PS)

12

1 संयुक्त राष्ट्रांच्या घटकशाखाविषयी माहिती देणारा पुढील तक्ता पूर्ण करा.

शाखा	सदस्यसंख्या	कार्य
सुरक्षा समिती

Ans

शाखा	सदस्यसंख्या	कार्य
सुरक्षा समिती	५ - स्थायी १० - अस्थायी	अ. आंतरराष्ट्रीय शांतता आणि सुरक्षितता राखणे.
		ब. संघर्ष मिटवून शांतता प्रस्थापित करण्यासाठी प्रयत्न करणे.
		क. शस्त्रास्त्र नियंत्रणासाठी योजना तयार करणे.
		ड. आमसभेच्या बरोबरीने आंतरराष्ट्रीय न्यायालयाचे न्यायाधीश आणि संयुक्त राष्ट्रांचा महासचिव निवडण्यात सुरक्षा परिषदेचा सहभाग असतो.

2 संयुक्त राष्ट्रांच्या घटकशाखाविषयी माहिती देणारा पुढील तक्ता पूर्ण करा.

शाखा	सदस्यसंख्या	कार्य
आर्थिक व सामाजिक परिषद

Ans

शाखा	सदस्यसंख्या	कार्य
आर्थिक व सामाजिक परिषद	५४	अ. दारिद्र्य, बेरोजगारी, आर्थिक व सामाजिक विषमता अशा प्रश्नांची जागतिक पातळीवर चर्चा करणे व उपाययोजना सुचवणे.
		ब. स्त्रियांची प्रश्ने, स्त्री सक्षमीकरण, मानवी हक्क, मुलभूत स्वातंत्र्य, जागतिक व्यापार, आरोग्यविषयक समस्या अशा प्रश्नांवर चर्चा करून निर्णय घेणे.
		क. आंतरराष्ट्रीय स्तरावर सांस्कृतिक व शैक्षणिक सहकार्य प्रस्थापित करण्याचा प्रयत्न करणे.
		ड. संयुक्त राष्ट्रांशी संलग्न असलेल्या विविध संघटनांच्या कामात सुसूत्रता व समन्वय राखणे.

3 नकाराधिकार

- Ans i. सुरक्षा परिषदेत एकूण 15 सदस्य असतात. त्यापैकी प्रस्थायी व 10 अस्थायी असतात. स्थायी सदस्यांना नकाराधिकावाचा अधिकार आहे .
- ii. कोणत्याही महत्वाच्या प्रश्नावर निर्णय घेण्यासाठी 5 कायम सदस्य व किमान 4 अस्थायी सदस्य, यांचा होकार असणे आवश्यक असते.
- iii. कायम सदस्यांपैकी कोणत्याही एका सदस्याने जरी नकार दिला म्हणजे जर विरोधी मत दिले तरी निर्णय घेता येत नाही यालाच नकाराधिकार असे म्हणतात .
- iv. अमेरिका, रशिया इंग्लंड फ्रान्स व चीन या सुरक्षा समितीच्या कायम सदस्यांनाच फक्त नकाराधिकारचा अधिकार आहे.

4 संयुक्त राष्ट्रांच्या घटकशाखाविषयी माहिती देणारा पुढील तक्ता पूर्ण करा.

शाखा	सदस्यसंख्या	कार्य
आमसभा

Ans

शाखा	सदस्यसंख्या	कार्य
आमसभा	193	अ. शांतता आणि सुरक्षिततेशी संबंधित कोणत्याही प्रश्नांवर चर्चा करणे.
		ब. राजकीय क्षेत्रात आंतरराष्ट्रीय सहकार्याला चालना देणे.
		क. सुरक्षा समितीच्या कायमस्वरूपी सदस्याची निवड करणे.
		ड. सुरक्षा परिषदेच्या बरोबरीने संयुक्त राष्ट्रांचे महासचिव आणि आंतरराष्ट्रीय न्यायालयातील

			न्यायाधीशांची निवड करणे.
		य.	सुरक्षा परिषद आणि यूएनच्या इतर शाखांकडून अहवाल प्राप्त करणे आणि त्यांचा विचार करणे.
		र.	संयुक्त राष्ट्रांच्या वार्षिक अंदाजपत्रकास मान्यता देणे.

5 संयुक्त राष्ट्रांच्या घटकशाखाविषयी माहिती देणारा पुढील तक्ता पूर्ण करा.

शाखा	सदस्यसंख्या	कार्य
आंतरराष्ट्रीय न्यायालय

Ans

शाखा	सदस्यसंख्या	कार्य
आंतरराष्ट्रीय न्यायालय	१५	अ. संयुक्त राष्ट्रांचा सदस्य देश असलेल्या दोन किंवा अधिक राष्ट्रांमधील तंटे सोडवणे.
		ब. आंतरराष्ट्रीय कायद्यांचा योग्य अर्थ लावणे.
		क. संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या विविध शाखा किंवा संलग्न संस्थांना कायद्याशी संबंधित प्रश्नावर सल्ला देणे.
		ड. कोणत्याही कायदेशीर प्रश्नावर कोर्टाचे सल्लागार मत प्रस्तुत करणे.

6 युनिसेफ

- Ans i. संयुक्त राष्ट्रांचा बालकधिनी म्हणजे युनिसेफ (UNICEF) ही संयुक्त राष्ट्रांची संलग्न संस्था आहे.
ii. लहान मुलांना सकस आहार व आरोग्य सेवा – पुरवण्यासाठी युनिसेफ कार्य करते.
iii. युनिसेफच्या मदतीने भारतमध्ये बालकुपोषण समस्येवर उपाययोजना करण्यासाठी विविध कार्यशाळा आयोजित करण्यात आलेल्या आहेत.

